

Canovelles: paisatge sociolingüístic

119

Ponències
Anuari del
Centre d'Estudis
de Granollers
2008

Introducció

Aquest treball de recerca¹ s'ha enfocat a investigar la situació sociolingüística del municipi de Canovelles, el meu, d'una manera totalment objectiva, sense voler centrar-me en l'estudi de cap llengua en concret i el seu paper a Canovelles. S'ha intentat d'esbrinar quines llengües es parlen al municipi, quanta gent les parla i per a què les utilitza.

D'aquest propòsit tan global prové el títol de l'estudi: m'he dedicat a exercir d'observador del paisatge sociolingüístic de Canovelles per plasmar-lo de la manera més fidel possible dins el meu treball, com aquell pintor que es proposa copiar de la manera més exacta el paisatge que té al davant dins la seva tela.

Canovelles ofereix un paisatge social enormement divers, i estudiar la relació entre societat i llengua en un indret tan plural em va semblar certament apassionant.

El treball estudia els comportaments sociolingüístics dels habitants de Canovelles en quatre àmbits quotidians: la llengua de comunicació familiar (llengua domèstica), la llengua de comunicació amb els amics, la llengua de lectura i la llengua de comunicació per internet, i els relaciona amb causes de caràcter social, històric, geogràfic, etc. Vaig creure que aquests quatre àmbits donarien al treball uns resultats prou significatius i amplis sobre l'ús que fan de la llengua els habitants de Canovelles, i que n'oferirien una visió ràpida i clara.

El mètode emprat per a obtenir les dades de què més endavant extrauríem les conclusions de l'estudi ha estat el de les enquestes.

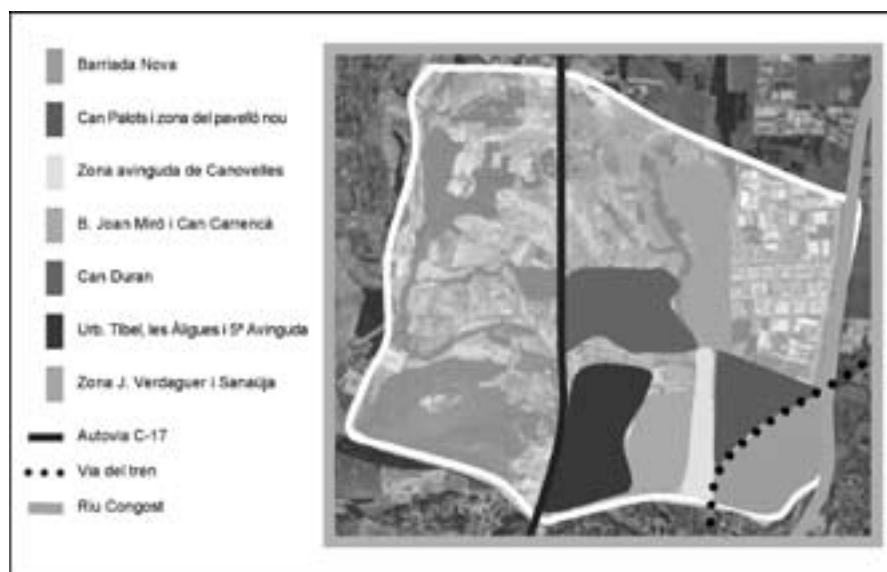
¹ Aquest treball de recerca va guanyar el premi Camí Ral de treballs de recerca de batxillerat, convocat pel Centre d'Estudis de Granollers per al curs 2007-2008 i es pot consultar a l'Hemeroteca Municipal Josep Móra de Granollers (Arxiu Comarcal del Vallès Oriental) i a la biblioteca de l'Associació Cultural de Granollers. Presentat a l'IES Bellullà de Canovelles, va tenir com a tutora la professora Roser Guiteras López i també va resultar guanyador del premi CIRIT, que atorga la Generalitat de Catalunya per fomentar l'esperit científic del jovent (2008).

Aquests formularis contenien quatre preguntes corresponents als quatre àmbits que l'estudi analitzava i demanaven als enquestats quina llengua utilitzen en cadascun, tot oferint opcions per a respondre obertament. Les possibles respostes eren: «sempre català», «sempre castellà», «més català que castellà», «més castellà que català», «català i castellà per igual», «català i _____», «castellà i _____» i «sempre _____». Aquestes opcions han estat preses dels models estadístics de l'Idescat (Institut d'Estadística de Catalunya) en el seu apartat de sociolingüística per a poder fer una comparació, un cop analitzats els resultats obtinguts a Canovelles, amb els de la resta del Vallès Oriental i de Catalunya.

A més, les enquestes demanaven als canovellins i canovellines per la seva edat (es distingien sis franges) i per la seva zona de residència dins el municipi (es distingien set sectors), cosa que donava més profunditat a l'estudi i el dotava de més solidesa.

Quant a les franges d'edat, hem distingit les següents: de 0 a 15 anys, de 16 a 30 anys, de 31 a 40 anys, de 41 a 55 anys, de 56 a 70 anys, i més de 70 anys. Aquestes franges ens han permès de fer-nos una idea de la influència de l'edat i la data i època històrica de naixement en l'ús d'una determinada llengua o una altra.

Canovelles. Mapa de barris per a l'estudi sociolingüístic

Quant a les zones de Canovelles, cal dir que les vam establir d'acord amb la denominació popular que la gent de la ciutat els dóna, ja que així vam creure que seria més fàcil reconèixer-les per a aquells qui contestessin les enquestes. Així vam considerar: la Barriada Nova, Can Palots i la zona del pavelló nou, la zona de l'avinguda de Canovelles, el barri Joan Miró i Can Carrencà, Can Duran, les urbanitzacions Tíbel, les Àligues i 5ª Avinguda, i la zona del Jacint Verdaguer i el veïnat de Sanaüja.

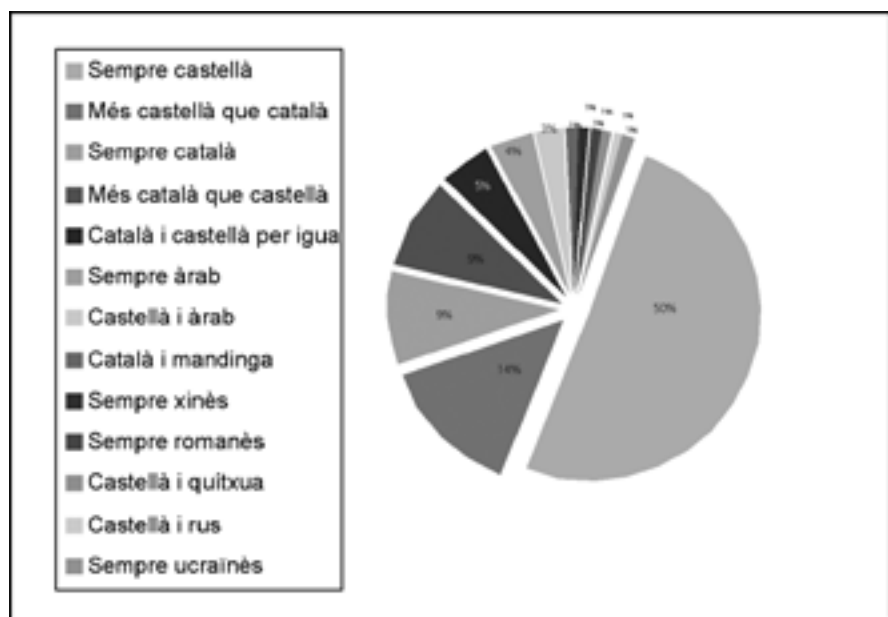
Un total de cent persones van respondre les enquestes. Si tenim en compte que en la data d'inici de l'estudi Canovelles comptava 16.002 habitants, pot semblar que la xifra d'enquestats és baixa, però hem considerat els resultats com a significatius i totalment vàlids, i és a partir d'aquests resultats que hem obtingut les conclusions que han configurat l'estudi.

Conclusions generals de l'estudi

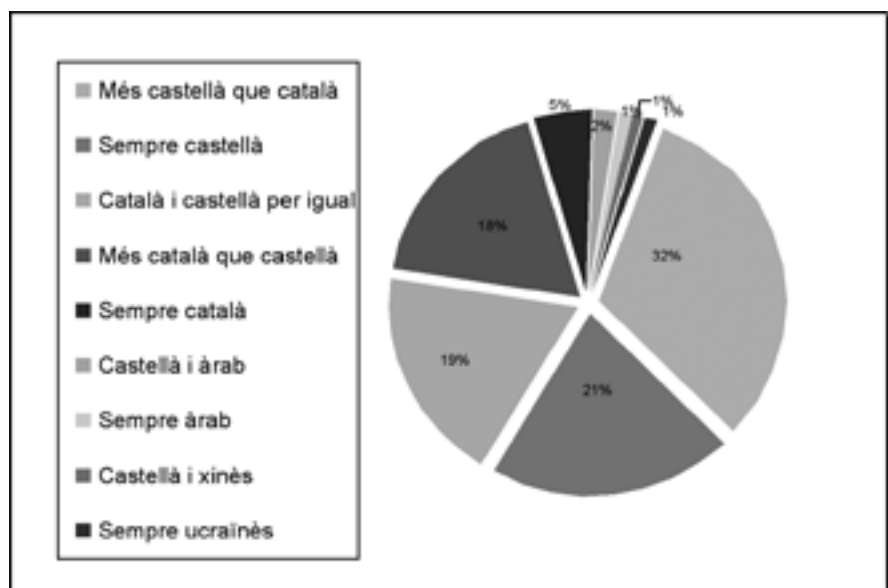
L'anàlisi dels resultats obtinguts ha estat complexa; a l'estudi es fa l'anàlisi completa per a cadascun dels quatre àmbits estudiats, per edats, per zones del municipi, es fan comparacions entre aquests paràmetres... Per a aquesta síntesi he cregut que seria molt més aclaridor per als lectors que exposés el que a grans trets han estat les conclusions de l'estudi, perquè donen una visió molt concisa i ràpida del que és el paisatge sociolingüístic de Canovelles, més que no pas que em posés a enunciar dades numèriques i percentatges a tort i a dret. Aquestes conclusions són les següents:

1. La meitat de la població de Canovelles té com a llengua domèstica única el castellà. La immigració dels anys 1960 i 1970, provinent de territoris castellanoparlants d'arreu d'Espanya i la consegüent evolució demogràfica que això va provocar en són les causes principals.
2. La comunicació oral dels canovellins i canovellines (llengua de comunicació familiar i llengua de comunicació amb els amics) es dóna predominantment en castellà. El català és utilitzat gairebé sempre en un marc de bilingüisme i en poques ocasions s'usa com a única llengua en les relacions dels habitants del municipi: només en un 9% amb la família i en un 6% amb els amics.

Quina llengua utilitzes a casa, amb la família?

En quina llengua acostumes a llegir llibres, diaris, revistes...?

3. Tret de l'àmbit de la llengua domèstica, a la resta de competències lingüístiques dels canovellins predomina un bilingüisme decantat cap al castellà. L'origen no català de la majoria de la població hi influeix molt, però el fet de viure en un medi on el català—lògicament i naturalment— té una forta presència a l'escola, a l'administració i relativament a la cultura, a la literatura i als mitjans de comunicació ho contraresta, i dóna peu a aquesta situació.

4. L'àmbit on el català té més presència a Canovelles és el de la lectura. Un 19% utilitza el català i el castellà per igual en aquesta competència, un 18% utilitza més el català que el castellà i un 5% només usa el català. L'efecte de normalització lingüística a favor del català que exerceixen institucions com l'escola, amb un paper predominant en aquest àmbit, n'és la causa principal.

5. En els marcs de monolingüisme, trobem molta més presència del castellà que no pas del català. Podríem buscar-ne la causa en el fet que, en arribar la primera sèrie d'onades migratòries, entre els anys 1960 i 1970, protagonitzada per immigrants castellano-parlants d'Andalusia i Extremadura principalment, els qui eren totalment catalanoparlants van convergir cap al castellà per tal d'establir comunicació amb els nouvinguts castellanoparlants—que van ultrapassar-los en nombre d'una manera desmesurada— i, per tant, els descendents d'aquests catalanoparlants anteriors a la primera arribada d'immigrants ara han esdevingut majoritàriament bilingües, mentre que els descendents dels arribats en el tercer quart del segle XX o bé no ho han fet o bé ho han fet amb menys facilitat.

Exemples d'aquest fet es donen en l'àmbit domèstic, com hem dit abans, en el qual el 50% de la població de Canovelles utilitza només el castellà, per tan sols un 9% que utilitza com a única llengua el català; o en la llengua de comunicació per internet, on el monolingüisme en castellà supera el monolingüisme en català en uns percentatges de 31,33% contra 3,61%, respectivament.

6. Els resultats obtinguts a Canovelles demostren un dèficit quant a l'ús del català al nostre municipi en comparació amb els resultats globals de Catalunya. Per contra, els valors d'ús tant del castellà com d'altres llengües no oficials al nostre país són molt més elevats aquí que no pas al conjunt de Catalunya. Això fa palès el fet que a Canovelles la immigració (de dins o fora de l'Estat) ha estat històricament un dels constituents més importants de la població del municipi, si no el més important.

Quina llengua parles a casa, amb la família?						
	Sempre català	Més català que castellà	Català i castellà per igual	Més castellà que català	Sempre castellà	Altres situacions
CATALUNYA	37'16%	7'10%	9'01%	9'87%	34'42%	2'44%
CANOVELLES	10'23%	10'23%	4'55%	13'63%	51'14%	10'23%

Quina llengua parles amb els amics?						
	Sempre català	Més català que castellà	Català i castellà per igual	Més castellà que català	Sempre castellà	Altres situacions
CATALUNYA	24'53%	17'80%	18'37%	11'86%	25'57%	1'88%
CANOVELLES	6'82%	5'68%	14'77%	37'50%	29'55%	5'68%

7. La distribució de l'ús del català al municipi és desigual. Trobem una presència més important del català a Canovelles als barris on predomina (suposadament) l'habitatge de preu més elevat (Can Duran, barri Jacint Verdaguer i Sanaüja). Podria existir una relació entre situació econòmica benestant i ús preferent del català.

8. L'ús del castellà, per contra, registra uns valors similars pertot Canovelles, sense diferències substancials entre barris, tot i que Can Palots i la Barriada Nova són les zones on es registren valors més elevats. El fet que en aquesta zona resideixen gran part dels descendents dels immigrants castellanoparlants arribats del sud i l'interior d'Espanya entre els anys 1960 i 1970, i el fet de no registrar la presència aquí de gaires immigrants arribats de fora de l'Estat explica aquest predomini del castellà.

9. Entre les llengües no oficials a Canovelles destaca l'àrab, utilitzat en tots els àmbits estudiats i sempre i només a la Barriada Nova. El sector de la població que l'utilitza, però, oscil·la quant a la proporció en relació amb el total segons la competència.

Troblem que, pel que fa a la llengua domèstica, un 4% de la població del municipi utilitza l'àrab. És curiós el fet que a la Barriada Nova és més freqüent trobar una família monolingüe àrab que no pas una de catalanoparlant (7'69% de monolingüisme àrab en aquesta zona enfront del 5'77% de famílies monolingües en català dins la Barriada Nova).

10. En general, la immigració arribada darrerament (provinent de fora d'Espanya) s'ha integrat lingüísticament força bé al medi

canovellí, excepte en l'àmbit de la llengua domèstica, on majoritàriament manté la seva pròpia llengua. En aquest àmbit, l'estudi ha recollit la presència de fins a set llengües que no són oficials a Catalunya: l'àrab, el xinès, el romanès, el quítxua, el mandinga, l'ucraïnès i el rus.

11. A la resta d'àmbits, l'abandonament de la llengua pròpia dels immigrants exteriors implica l'ús preferent del castellà abans que no pas el del català. Una qüestió de pragmatisme s'amaga darrere aquest fet, a causa del predomini del castellà al panorama lingüístic canovellí, cosa que els fa més fàcil adaptar-se al medi social de Canovelles aprenent el castellà abans que no el català.

12. Per edats, veiem con entre els grups més joves les interferències entre el castellà i el català són molt més elevades que no pas entre els grups de més edat. Aquest fet es pot observar a la taula de respostes per edats per a la pregunta de la llengua utilitzada amb els amics. Per tant, la bipolaritat lingüística existent a Canovelles als anys 1960 i 1970, provocada per l'arribada massiva d'immigrants castellanoparlants que van topa amb un medi totalment catalanoparlant, ha estat neutralitzada actualment en els grups d'edat més joves, mentre que es manté en les conductes lingüístiques de les persones més grans de 70 anys. Aquest fet fa preveure un apropament progressiu cap al bilingüisme català – castellà entre els habitants del municipi, i en el cas dels fills dels immigrants exteriors, un trilingüisme que inclourà també la llengua dels pares.

Quina llengua parles amb els teus amics?							
	0-15 anys	16-30 anys	31-40 anys	41-55 anys	56-70 anys	Més de 70 anys	TOTAL (%)
Sempre català	0%	4'35%	0%	13'64%	0%	20%	6
Més català que castellà	0%	8'70%	0%	4'55%	0%	0%	5
Català i castellà per igual	25%	13'04%	18'18%	13'64%	50%	0%	16
Més castellà que català	41'67%	41'30%	63'64%	27'27%	25%	0%	38
Sempre castellà	33'34%	26'09%	18'18%	31'82%	25%	80%	30
Castellà i àrab	0%	2'17%	0%	0%	0%	0%	1
Castellà i xinès	0%	2'17%	0%	0%	0%	0%	1
Castellà i rus	0%	2'17%	0%	0%	0%	0%	1
Sempre àrab	0%	0%	0%	9'09%	0%	0%	2

A grans pinzellades, aquestes han estat les principals conclusions del meu treball, de la meva anàlisi d'aquest particular paisatge social de Canovelles, de la meva recerca sociolingüística pels carrers d'una ciutat multicultural i diversa de la qual em sento enormement orgullós de formar part.